

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

§. 1. De Natura & Constitutivis Judicii, præsertim de Actore & Reo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

DECRETALIUM GREGORII PAPÆ IX. LIBER II.

Iudice Ecclesiastico, qui præcipuas prioris libri partes sibi vendicavit, rectè fit progressus in hoc II. Libro ad Judicium, & ad modum, quo res controversæ per Processum Judicialem coram, & à Judice discuti debent ac decidi. Quocirca statim initio ejusdem tractatur de iudicijs, cum de loco iudiciorum, seu Foro Competente, Oblatione Libelli, Litis Contestatione, varijs Juramentis, Probationibus, Testibus, Instrumentis, Presumptionibus, Exceptionibus, Sententijs, Appellationibus &c. quæ omnia requirunt Ordo Judicarius, à Jure Canonico in hoc volumine præscriptus ea claritate, præstantia, & auctoritate, ut cum non modò Ecclesiastica, verum etiam secularia, quin & Hæreticorum, quibus aliàs Pontificium Jus exiguo in pretio est, tribunalia passim amplectantur, & usu obferant. Et licet saluberrimum sit consilium, ne Christiani facillè contendant in iudicio, cum pronissimum sit graves inde enasci inimicitias, ingentes profundi expensas, animum multò exerceri cædiò, corpus fatigari laboribus, valitudinem exhauriri curis, pietatem turbari, alia utiliora præpediri, vitia varia irrepere: quibus omnibus sæpe accedit periculum cadendi causæ; ut adeò juxta receptum illud *tenuis transactio præstet pingui sententijs*. Nihilominus tamen non raro ad iura sua tum tuenda tum consequenda necessarium est lites vel intentare vel acceptare; idque omnino licitum, si alio modo jus suum consequendi spes non superfit. Siquidem Deus ipse hunc in finem iudicia instituit ac Judices, sicut in administranda iustitia Vicarios.

TITULUS I.

De iudicijs.

§. I.

De Natura & Constitutivis iudicij, præsertim de Actore & Reo.

SUMMARIUM.

1. Quæ sit materia libri II. Decretal.
2. Variæ acceptiones iudicij.
3. Definitio iudicij, & constitutiva.
4. Personæ in iudicio occupatæ.
5. Seqq. Quænam possint esse Actor, vel Reus.
6. In iudicio regulariter nemo agere tenetur.
7. Vel in propria persona stare in iudicio.
8. Unus pro altero conveniri non debet.
9. Actor sequitur Forum Rei.
10. Quænam sint effectus iudicij.
11. Ex quibus capitibus illud reddatur invalidum.
12. An valeant acta coram iudice putatio.
13. Quid sit iudicium Ecclesiasticum, & Seculare.
14. Quid Criminale & Civile.
15. Publicum & Privatum.
16. Lib. II. R. P. Pickler.

22. Reale & Personale, Simplex & Duplex, Bone fidei & Stricti juris, Petitorium & Possessorium.
23. Plenarium seu Ordinarium, & Summarium.
24. Ordinarium complectitur tres partes. Quæ illius forma.
25. 26. Quæ sint necessaria tum in Ordinario tum in Summario.
27. Quando instituendum Summarium.
28. An plenam requirat probationem.
29. 30. Cum per Actiones deferantur res in iudicium, dicitur, quid sit Actio.
31. Quid Actio Realis, Personalis, & Mixta.
32. Civilis & Prætoria.
33. Rei Persecutoria, & Penal.
34. Bone fidei, Stricti juris, & Arbitraria.
35. Perpetua, & Temporalis.
36. Transitoria ad heredes, & non Transitoria.
37. Directa, Contraria, Utilis, Obliqua.
38. Actio in Factum, & Præscriptis verbis.

Sciendum 1. Licet nomen iudicij variè accipiat in Jure, scilicet pro usu rationis: pro jurisdictione & potestate authoritativa iudicandi: pro foro iudiciali: pro actione litigiosa: & pro sententia iudicis: hoc tamen loco sumi pro discussione aut disceptatione causæ controversæ apud iudicem. Et quamvis subinde confundatur cum causâ, quæstione, lite, instantia; tamen strictè loquendo ab his omnibus differt: nam Causa est ipsa materia, quæ in iudicio tractatur, & sæpe vocatur Casus, vel Factum. Quæstio pariter denotat rem controversam, & alia est Juris, alia Facti, prout nempe queritur vel de facto, an & quomodo contigerit: vel quid Jura statuerint de tali facto. Lis est ipsa controversia, vel contentio, aut actio litigiosa. Instantia demum dicit actualem exercitationem iudicij, incipiens à litis contestatione, & tempus potius, intra quod finiri debet iudicium, quam iudicium significat. De Jure Civili pro causis Criminalibus expediendis præscribitur biennium, pro Civilibus triennium. l. 13. C. h. t. Quo tempore elapso finitur instantia, quamvis causâ necdum fuerit decisa; non tamen hoc ipso perimitur lis, vel jus Partis litigantis, quæ proin causam de novo in iudicium deducere potest, & sic novam facere instantiam coram eodem iudice: vel coram iudice superiore per appellationem, si instantia fuit perempta per sententiam. De Jure Canonico probabiliter non perit instantia per lapsum certi temporis, sed perpetua est, ut colligitur ex c. 20. h. t. quamvis Trident. s. 24. c. 20. de ref. velit omnes causas Ecclesiasticas terminari intra biennium, & eo elapso potestatem faciat Partibus adeundi iudicem superiorem, si nolint coram priore captam iudicij telam proseguere. Maranta in Speculo Au-

reo p. 5. n. 15. cum alijs notat, instantias in praxi etiam in foro Civili esse perpetuas, nec finiri per lapsum temporis. Quamquam de utroque Jure, & utriusque fori recepta praxi finiri possit ac soleat instantia per sententiam, qua Judex aliquem absolvit ab observatione Judicii, eò quod Actor v. g. sit contumax, aut libellus ineptè formatus &c.

3. Sc. 2. Judicium sic definiri posse ex c. foris 10. de V. s. l. 9. § 13. C. h. t. Est legitima causa, inter Actorem & Reum controversa, per Judicem facta discussio & definitio. Tò legitima insinuat, quod debeat observari Juris ordo, & forma à Legibus præscripta: tò discussio denotat accuratam & exquisitam cognitionem causæ, ac sedulum examen eum in finem, ut lis per sententiam finiatur, quod indicat tò definitio. Præterea in dicta definitione omnes Judicii partes constitutivæ principales, ac personæ necessariae exprimuntur, nimirum 1. causa, quæ est materia, negotium, articulus, punctum illud, de quo movetur lis: de qua differendi plura loci erit in tit. seq. de Foro compet. 2. Judex, qui tanquam persona, jurisdictione prædita, Partibus litigantibus jus dicit; de quo satis superque actum ad tit. 29. 31. 32. præcedentis libri. 3. Actor, Germanicè der Kläger (in causis Criminalibus appellatur Accusator, der Ankläger) estque ille, qui primus ad Iudicium provocat, controversiam alicui movet, & litem intentat. 4. Reus, der Beschlagte / sic dictus non tam à reatu, quam à re, circa quam convenitur vel accusatur; est autem ille, qui provocatur ad Iudicium, & vel invitatus trahitur, seu cui movetur lis. In Criminalibus vices Actoris sæpe supplet vel ipse Magistratus, per viam inquisitionis procedens, vel notorietas facti, vel saltem fama delicti, propter quam inquiritur in delinquentem. In Iudicio Civili autem semper necessaria est persona vera Actoris, nec sufficit ficta, sicut necessarius est Reus & Judex. De Actore & Reo hic potissimum nobis sermo erit, prius tamen

4. Sc. 3. Præter memoratas personas adhuc alias constituere Judicium posse, non tamen ut principales & necessarias, sed ut accessorias & auxiliares: tales sunt 1. Assessores, qui assident vel assistunt Judici, suggerendo Jura, vel dando consilium, & ideo vocantur etiam Consiliarii. Imò hodierno jure, ut tradit Fleckius in l. 1. ff. de Off. assessor. Assessores (idem est de Consiliariis) sunt veri Judices, nec nudam tantum cognitionem, sed jurisdictionem quoque obtinent, ac sententias ferunt. Verum hoc dependet ex singulorum Dicasteriorum Ordinationibus & praxi. 2. Referendarii, quibus à Judice committuntur Acta litigantium discutienda eo fine, ut postmodum eorum merita, & substantialia fundamenta referant ad Judicem ac Assessores, qui propter multitudinem causarum non possunt per se ipsos discutere, eosque instruant ad ferendam sententiam, quos alicubi Consules, & in Curia Apostolica Auditores, vocari existimo. 3. Notarii, Secretarii, Tabelliones, Scribe publici, Actuarii, Protocolliste, qui nimirum ea, quæ in-

vel extra Iudicium dicuntur & fiunt, auctoritate publica annotant, conscribunt, atque in Acta, vel in Protocollo (sic appellatur liber Actorum) congerunt. In inferioribus tribunalibus Actuarii vocantur in nostra Bavaria Archi-Grammatici Statt-Markt-Schreiber. 4. Advocati & Procuratores, de quibus in lib. 1. tit. 37. § 38. Hoc tempore ferè equiparantur, nisi quod illi, qui in Dicasteriis superioribus suscipiunt causas agendas, Advocati, qui verò in inferioribus tribunalibus urbium &c. Procuratores dicuntur. 5. Testes, de quibus infra tit. 20. 6. Nuntij Judiciales, vel Curiores, Pedelli, Viatores, Apparitores, qui in jus vocant, mandata Judicialia perferunt ad Partes, & actus Judiciarios jussu Judicis exequuntur.

Dico 1. Actor & Reus (generaliter loquendo) esse potest omnis & solus ille, qui habet legitimam personam standi in Iudicio. Ita regulæ instar tradunt DD. quia æquitas naturalis postulat, ut cuiuslibet ius suum vel privatum, vel publicum tueri, sive petendo, quod sibi vel Reipublicæ debetur (ob quam causam Actor dicitur etiam Petitor) sive propulsando vim & injuriam, ac sese defendendo contra Adversarium. Discrimen tamen faciendum est circa Reum; nam alius est necessarius, qui citatur, & invitatus trahitur ad Iudicium: alius autem voluntarius, qui ultro se confert in Iudicium ad se defendendum in proprio commodum: posterior debet habere legitimam personam standi in Iudicio, seu liberam & expeditam facultatem à Jure comparendi in Iudicio: prior non item; cum comparere necesse habeat. Dixi, qui habet legitimam &c. nam Jus non omnibus permittit comparere in Iudicio, sed aliquibus, saltem in certis causis, vel in propria persona & sine aliorum assistentia aut consensu, prohibet, eò quod publicum simul & quorundam privatum bonum ita exigit.

Quæres, quinam non habeant legitimam personam standi in Iudicio, seu inhabiles sint de Jure ad comparandum in Iudicio tanquam Actor vel Reus? 1. 1. mutus, surdus, furiosus, prodigus, nimirum sine Curatore ipsis dato ad litigandum. l. 12. ff. de Tutorib. § Curat. l. 1. C. de Curator. furios. Item servus propriè dictus, nisi causa concernat statum ipsius, vel utilitatem publicam. l. 6. § 7. C. h. t. quia habetur pro nullo, & Juris communionem non habet. l. 32. ff. de R. J. Præterea mulier in causis Criminalibus agere non permittitur, nisi suam vel suorum persequatur injuriam. l. 1. § 8. ff. de Accusat. Ut Rea tamen trahi ad Iudicium utique potest. In Civilibus verò stare quidem personaliter in Iudicio potest, non tamen ad id cogi, licet Rea sit. c. 2. h. t. in 6. nisi sit meretrix, aut aliàs inhonestè vivens.

2. Pupilli, § Minores 25. annis, in persona propria & absque tutore vel curatore. l. 1. § 2. C. qui legit. pers. standi &c. Si minorennis careat Curatore, etiam invito dari à Judice debet ad litem, ut censet Fachinæus cum alijs. Sunt tamen casus, in quibus Minor sine Curatore in Iudicio partes Actoris sustinere potest, nempe 1. si agat in causa Spirituali, v. g. benefici-

et, beneficium in redditum, Matrimonii &c. modo pubes sit. c. ult. h. t. in 6. 2. Si agat in causa momentanee possessionis. 3. Si super alienentis. 4. Si prolequatur suam suorumve iuriam. 5. Si viginti annos natus veniam iuriam. 6. Si iuratus Judicium accepit. 7. Si conveniat ipsum Curatorem tanquam suspectum. 8. Si contingat pro ipso sententiam. DD. passim.

§. 3. Filiusfamilias, seu filius in patria adhuc potestate existens, sine consensu patris, etiam minorennis jam sit. c. ult. cit. Excipiunt 1. si agat in causa spirituali. per c. cit. 2. Si agat in causa bonorum castrensiu & quasi-castrensiu, & juxta multos in causa bonorum Adventitiorum, quorum ususfructus & administratio penes patrem non est, per Nov. 117. c. 1. 3. Si agat in Criminalibus; si tamen minorennis sit, in his debet habere Curatorem. 4. Si jam majorennis agat alieno nomine, puta Procuratoris. c. 5. de Procurat. in 6. 5. Si agat contra patrem, quod quidem de Jure Civili. l. 4. ff. h. t. nisi de castrensi peculio, non potest. 6. Si pater sit absens, vel ipse filius alibi degat, v. g. in Academia. 7. Si pater sit furiosus, vel persona turpis. 8. Si agat in causa personali. 9. Si in causis Summarijs. 10. Si talis sit casus, in quo agere potest Minor sine auctoritate Curatoris.

§. 4. Religiosus sine consensu sui Superioris, partim quia non habet proprium velle & nolle. c. fin. de Sepult. in 6. partim quia in his comparatur servo, vel saltem filiofamilias, partim quia nihil habet proprium. Unde nec ipse per se alios convenire, nec ab aliis in Judicio conveniri potest ratione contractus, sed conveniendum est ipsum Monasterium; quod tamen respondere non tenetur, nisi licentiam contrahendi dederit, vel inde factum sit dictus. Ratione delicti proprii autem conveniendus est ipse, non Monasterium. arg. l. penult. C. de Notariis. Præterea Religiosus agere sine consensu Superioris permittitur. 1. in causa beneficii, si habeat beneficium, cui annexa est administratio. arg. c. 16. h. t. 2. In causa accusationis, vel defensionis, proprii sui Prælati. c. n. de Accusat. quamvis non facile expediat accusare proprium Prælatum. 3. In causa Monasterii defendendi. 4. In causa conferendi vel se in Religione, vel aliquod jus sibi competens ex emissâ Professione, v. g. ne injuste ejiciatur, ne alimenta debita subtrahantur, ne priveretur voce activa vel passiva, vel beneficio Regulari perpetuo, ad quod est electus, vel quando agitur de valore Professionis. 5. In causa famæ propriæ, ut tenet probillior cum Molina & Farinac. Quare Prælatus non potest gravem injuriam Religioso illata remittere eo invito, & condonare restitutionem famæ. Rationem dant cum S. Thoma. 2. 2. q. 186. a. 7. ad 4. quia Religiosus per Professionem non renuntiat dominio, quod habet ad honorem & famam suam: ergo sine injuria non potest ipso invito condonari restitutio famæ ablata: ergo etiam ipse infamatus sine consensu civiliter potest agere petendo

restitutionem famæ; sicut invito Prælato tueri potest vitam & membra sua ex allata ratione. Vicissim verò nec solus Religiosus condonare potest restitutionem famæ; quia infamia subditi ordinariè cedit in dedecus Religionis. 6. Si Religiosus sit absens studiorum vel negotiorum causâ, & necesse sit agere vel respondere in Judicio; vel vicissim si Superior sit absens; quia in hujusmodi casibus adest licentia Superioris præsumpta.

Econtra Superior Religiosus, & quivis alius Prælatus Ecclesiasticus, agere in Judicio valet sine consensu Conventus vel Capituli de bonis ad Monasterium vel Ecclesiam pertinentibus. can. 9. caus. 18. q. 2. c. 21. de Rescr. c. 19. §. fin. de Elcct. Ratio, quia Superior, & Prælatus, de Jure habet liberam administrationem, à Conventu vel Capitulo independentem. can. 8. c. cit. Sed qui liberam habent administrationem, de Jure possunt agere super bonis suæ administrationi commissis. l. 2. §. 2. C. de jurejur. propter calum. sic pater pro bonis adventitiis filij, maritus pro bonis dotalibus uxoris agere potest. Nec obstat, quod sine consensu Conventus vel Capituli alienare tales res prohibeatur; quippe ad alienationem requiritur dominium, ad agendum alieno nomine sufficit administratio libera, ut patet in Tutore respectu bonorum Pupilli, in patre respectu bonorum filii adventitiorum &c. Excipe tamen 1. si bona non sint communia Prælato & Collegio, sed huic soli propria. 2. Si negotia sint valde ardua. per c. 4. §. 5. de his, quæ fiunt à Prælato. 3. Si ex speciali Jure certorum bonorum administratio non ad solum Superiorem vel Prælatum pertineat, sed ad Conventum vel Collegium & ad Prælatum simul. 4. Si Constitutiones particulares Ordinum aliquid aliud ordinent, vi quarum Superiores & Prælati Regulares opus habere possunt vel consensu Conventus, vel Superioris mediati, puta Provincialis vel Generalis. 5. Si consuetudo sit contraria: vi hujus Parochi & Rectores Ecclesiarum Parochialium alicubi non per se agunt in Judicio de bonis suarum Ecclesiarum, nec administrationem habent extra Judicium, sed loco illorum speciales Præpositi, etiam sæculares, quos vocant Kirchen-Probst/ Heiligen-Vöger.

§. 5. Excommunicatus, licet tanquam Reus conveniri possit, & per procuratorem (non per se ipsum) respondere in Judicio debeat. c. 7. h. t. ne ex malitia sua commodum ferat, agere tamen etiam per procuratorem (& tanquam Reus voluntarius comparere in Judicio) regulariter prohibetur, uti & reconvenire suum Adversarium in causâ nova non connexa. c. 5. de Except. Debetque excommunicatus non toleratus repelli vel à Parte conventa, vel à Judice. c. 2. §. 12. cod. c. 8. de sent. Excomm. utpote vitandus sub poena excommunicationis minoris. Si verò sit toleratus, saltem repelli potest. Quod si non repellatur, sed permittatur agere, acta Judicii valebunt, c. 1. de Except. in 6. Dixi, regulariter, siquidem agere permittitur 1. in causâ suæ excommu-

nicationis, si nempe probare velit, sententiam in se latam fuisse nullam, vel si appellet ab hac sententia. *c. 1. de Resc. in 6.* 2. Si vertatur salus animæ ipsius, uti facile contingit in causa Matrimoniali. 3. Si sit periculum in mora, ne debitor, dum ipse impetret Absolutionem, aufugiat. 4. Si habeat jus ad aliquod Beneficium, & tractetur de alio instituendo. 5. Quando impeditur agere illa, quæ ipsi à Jure concessa sunt: & universim quando est Actor necessarius. Circa hæreticos Germaniæ nostræ, quamvis sint excommunicati tolerati, adverte, eos in foro seculari non repelli à iudiciis. Quæ autem de Excommunicatis dicta sunt, cum proportionem etiam intellige de deportatis, & bannitis banno Imperii. *Ord. Cam. p. 2. tit. 9. §. 1. Et jernandts.*

12. Dico 2. Agere invitus regulariter nemo tenetur, si in causis Civilibus, si in Criminalibus. *l. un. C. ut nemo invitus.* Excipe 1. si quis semel actionem proposuit; iste enim tenetur illam prosecui. *Auth. qui semel C. quomodo §. quando.* 2. Siquis alterum diffamavit; quia infamator tenetur ad instantiam diffamati intra certum terminum agere in iudicio in causa diffamationis. *l. diffamari §. C. de Ingeniis.* 3. Hæres, qui obligatur vindicare necem defuncti. *l. 1. C. de his, quibus ut indig.* 4. Omnes, qui ratione officii pro alio agere tenentur, ut tutores, curatores, procuratores, civitatis administratores. *arg. l. 2. C. Arbitrium tutela, l. 11. C. Mandati. l. 2. §. 6. ff. de administr. rerum ad Civitates pert.* 5. Creditores Studioforum, vel aliorum, qui ex loco migrare intendunt; illis siquidem certus terminus præfigi potest, ut sua debita præstent contra abiturientes, postea non amplius audiendi.

13. Quæres, an illi, qui stare in iudicio possunt, vel agere debent, teneantur personaliter comparere in iudicio? & regulariter non; quia potest quis per alium, quod potest facere per seipsum. *Reg. 68. in 6.* Excepta tamen 1. causa Criminali. 2. In casu veritatis dicendæ. 3. In ordine ad præstandum juramentum calumniæ. 4. In alia Juris necessitate, personalem Principalem præsentiam exigente. Habentur hæc *c. 1. h. t. in 6.*

14. Dico 3. Reus conveniri non debet unus pro altero. v. g. filius pro patre, uxor pro marito &c. *Rubr. §. l. un. C. ut nullus ex Vicaneis. lib. 11. tit. 56. t. 1. C. ne filius pro patre. t. 1. C. ne uxor pro marito.*

15. Dico 4. Actor regulariter debet sequi forum Rei: & in fine litis favorabiles sunt partes Rei, quam Actoris. Prior pars regulæ instar habetur. *c. 5. §. 8. de foro comp.* adeoque universim coram illo iudice, qui respectu Rei competens est, iudicium instituendum. Posterior clarè existat *l. 125. ff. de R. J. proin Actore non probante intentionem suam Reus est absolvendus, etiam si iste nihil præstiterit. l. 4. C. de Edendo.* Iudices autem proniores esse debent ad absolvendum, quam ad condemnandum. Dixi, in fine litis: nam initio magis favetur Actoris, cum ei liberum sit Processum, quem voluerit, petere; item ad agendum et;

iam in dubio admittatur. In medio litis autem neutrius partes sunt favorabiles, neque Actoris magis favendum, neque Reo, in ordine ad veritatem causæ indagandam per probationes & exceptiones.

Dico 5. Effectus iudicii valide instituti sunt sequentes. 1. Iudicem obligat, ut procedat secundum normam à Jure præscriptam, etque tribuit potestatem litigantibus imperandi, illisque compescendi, si refractarii fuerint. 2. Actorem & Reum adstringit ad instantiam observandam, ita ut neuter invito altero recedere possit à iudicio, atque, si unus recesserit, tanquam temerarius litigator condemnatur in omnes litis expensas; item eosdem obligat ad exequendum iussu & sententias iudicis. 3. Causam controversam dirimit, ut quisque consequatur jus suum. 4. Actis tribuit auctoritatem, & presumptionem veritatis; ita ut, si in alio iudicio inter easdem personas, atque in eadem causa producantur, plenam faciant fidem: secus si contra alios producerentur, vel ex diverso fine. v. g. si Acta in iudicio Ecclesiastico ad poenam Ecclesiasticam postea producerentur in iudicio seculari in ordine ad infligendam poenam legalem, v. g. capitis propter homicidium: nec etiam plenam fidem faciunt in iudicio Ordinario inter easdem personas, quæ prius acta sunt in iudicio Summario. Sunt hæc certi Juris ex tit. ff. si quis ius dicenti. *l. 5. C. de O. & A. l. 55. ff. de re jud. l. 207. ff. de R. J. l. 1. seqq. C. quibus res iudicata nocet. cum rubr. C. inter alios acta &c. & communi DD.*

Dico 6. Iudicium redditur invalidum ex variis capitibus. 1. Ex persona iudicis; si nempe sit incompetens absolute, aut incapax; si procedat post peremptam instantiam, vel postquam recusatus est tanquam suspectus; si ferat sententiam notorie injustam. 2. Ex persona litigantium; si videlicet stare nequeant in iudicio nomine vel proprio, vel saltem procuratorio: si agatur cum procuratore falso &c. 3. Ex defectu solennitatum, aut ordinis iudicarii non observati; ut si iudicium agitur pendente dilatione, tempore feriæ &c. quamquam teste Card. de Luca *disq. 38. n. 22. de iudic. post Bullam Pauli V. in Curia Romana iudicium non reproberetur ut nullum propter defectum solennitatum aliàs de Jure substantialium; modò de meritis causæ satis constet.* Idipsum affirmat *Myns. cent. 5. observ. 93. & Gail. l. 1. observ. 42. observari in Camera Imperiali; quia suprema Autoritas (Pontificia, & Imperialis) supplet defectum solennitatum, & in rigore Juris dispensat, ut causæ citius expediantur.*

Quæres, an iudicium & ea, quæ geruntur à vel coram iudice putatio, seu existimatio tantum, qui revera iudex legitimus non est, valeant? & valent in utroque foro, Civili & Ecclesiastico, imò & interno, seu in sacro tribunali Pœnitentiæ, modò iudex probabilis & communi errore populi credatur legitimus, & defectus à Republica, vel ab Ecclesia, sit supplebilis. Sumitur ex *l. Barbarius 3. ff. de offic. Prætorum, ubi Acta Barbarii Philippi, qui*

§. II.

De Divisione Judicij, præsertim in Plenarium & Summarium, seu in Ordinarium & Extraordinarium.

Sciendum 1. Judicium à causa efficiente dividitur in Ecclesiasticum & Sæculare. Ecclesiasticum est, quod agitur coram Judice Ecclesiastico quâ tali; quod fit 1. quando causa est spiritualis, uti sunt Matrimoniales. 2. Quando spirituali annexa, uti Beneficiales. 3. Quando causa quidem est temporalis, litigantes tamen velambo, vel saltem Reus conventus est persona Ecclesiastica. 4. Quando agitur de iis criminibus, quæ ad solum forum Ecclesiasticum pertinent, uti Hæresis, Schisma, Simonia. Dixi, quâ tali, quia Judex Ecclesiasticus sustinere potest duplicem personam, Ecclesiasticam quâ Clericus, & Sæcularem quâ Princeps Imperii v. g. vel Comes &c. Et hinc temporalem causam, v. g. pecuniariam discutit quâ Sæcularis, & eatenus Judicium non est Ecclesiasticum. Sæculare dicitur, quod agitur coram Judice Sæculari quâ tali.

Sc. 2. à causa finali, seu fine, qui intenditur ab Actore, dividitur in Criminale & Civile. Criminale est, in quo causa disceptatur criminaliter, h. e. quando agitur ex delicto, & quidem cum in finem, ut delinquenti infligatur poena & vindicta publica, quæ triplex est, nempe vel afflictiva corporis: vel privatio officij aut beneficij: vel multa pecuniaria Fisco applicanda. Civile vocatur, in quo causa ventilatur civiliter, h. e. quando Actor principaliter intendit suum interesse, ac utilitatem propriam, sive dein conveniat alterum ratione contractus vel quasi contractus, sive ratione delicti vel quasi delicti, etiam si intendat multam pecuniariam Reo infligendam, modò eam sibi, non Fisco, applicari velit. Mixtum ex utroque est, quando Actor æquè intendit vindictam publicam ac utilitatem propriam. v. g. Si maritus accusans uxorem super adulterio intendat partim castigationem uxoris, partim lucrû dotis.

Judicium Criminale subdividitur in Publicum, in quo agitur de crimine publico, seu tali, quod accusare cuilibet de populo licet. §. 1. Inst. de publ. judic. uti est hæresis, crimen læsæ Majestatis &c. Vel quod aliqua lege publica specialiter coercetur, uti adulterium lege Julia, homicidium lege Cornelia &c. l. 1. ff. de publ. judic. vel quod peculiariter offendit Rempublicam. Et in Privatum, in quo agitur de crimine privato, seu tali, quod nec omnes accusare possunt, sed illi tantum, ad quos ea res vel injuria spectat: nec lege aliqua publica vindicatur: nec Rempublicam magis offendit quàm privatos. Publicum iterum aliud est Capitale, quando nempe agitur de crimine capitali & ad poenam capitalem, quæ duplex est, videlicet 1. poena mortis naturalis, quæ amittitur caput & vita naturalis. 2. poena mortis civilis, h. e. amissio civitatis, quando quis mittitur in exilium, vel bannû Imperij plectitur:

licet servus fuerit, nescio tamen, quo errore, officium Prætoris adeptus est, & communi persuasione habitus pro legitimo Judice, pronuntiantur valida; quia potuit populus Romanus servo decernere hanc potestatem, sed §. si scisset, liberum effecisset. ibid. concordat can. 1. caus. 3. §. 7. integr. lect. Scilicet propter utilitatem publicam defectum jurisdictionis & qualitatis ad valorem actuum judicialium, & aliorum etiam, necessarie supplet Respublica, vel Civilis vel Ecclesiastica. Unde inferitur 1. Sacerdotem, qui parochus, vel jurisdictione spirituali præditus non est, habetur tam à communiter pro tali, validè absolvere à peccatis. 2. Sacerdotem, qui communi errore habetur pro parochio, validè assistere Matrimonio. 3. Validum esse actum, etiam si ipse Judex, vel Sacerdos, sciat se carere jurisdictione, & mala fide procedat, aut si ipsæ Partes matrimonium contrahentes sciant, se contrahere coram parochio putatio tantum; modò communiter ab aliis habeatur pro vero: econtra non valere acta illius, qui non communi, sed solum unius vel alterius vel paucorum errore habetur pro Judice vel parochio vero. 4. Ut nec illius, qui Jure naturali vel divino incapax est jurisdictionis, ut si aliquis, qui neque Sacerdos est, communi tamen errore habitus pro parochio, absolvit à peccatis. Utrum verò ad valorem actuum coram putatio Judice gestorum requiratur, ut sit titulus coloratò saltem instructus sit, scilicet collatò à legitimo Superiore, disputatur in utramque partem: mihi videtur tenenda sententia negans; quia ratio legis est favor & bonum publicum, ne scilicet plurimum incommoda provenirent ex nullitate actuum, coram vel à Judice existimato tantum gestorum: sed hæc ratio etiam militat, quando abest titulus coloratus. Nec obstat, quòd in l. 3. cit. adfuerit titulus coloratus, eò quòd Barbarius Prætor designatus sit, cum hoc videatur fuisse solum per accidens, & occasione facti relatum; ratio enim legis procedit etiam sine tali titulo, quia nempe humanus est acta valere, ut ait lex.

Oppones 1. Absurdum est, jus nasci ex erroribus, & jurisdictionem conferri ab errore: sed hoc floret, si acta Judicis putatitij valerent: ergo. 2. Clericus, qui per affectationem beneficii incompatibilis amisit parochiam, priores parochianos non amplius absolvit validè, etiam si isti putarint, eum adhuc esse suum parochum. c. 54. de Elect. ergo error communis non tribuit jurisdictionem. R. ad 1. N. Min. non error, sed Respublica vel Ecclesia tribuit tali casu jurisdictionem occasione erroris. Ad 2. illa verba d. c. non habent auctoritatem Juris, quia sunt verba Partis, à Pontifice solum relativè prolata, non definitivè. Vel dic, ibi non fuisse errorem probabilem parochianorum, sed crassum, eò quòd notorii Juris sit, cum parochia amitti jurisdictionem in hos parochianos.

